

5-dik Szám.

N E M Z E T I
T Á R S A L K O D Ó

Augustus 2dik napján 1836.

NEHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

(J - r Társalkodója után.)

Zrínyi-gőzhajón, Vukovár tájékán jun. 24. 1836.

A' Pest-városi sziget, melly a' váczí uton levő határkorcsmának átellenében fekszik, némi nagy elsőségekkel látszik a' fentebb érintett célra a' természetűl ellátva lenni. Valódi központtá' azonban csak tetemesb költség és józan mesterség által válhatik. 'S ugyan is azon folyam-ág, melly a' sziget 's a' városhatári 's káposztás-megyeri part közt létezik, olly széles, olly mély, 's a' sziget lejtőssége olly alkalmas, hogy hajó-lebocsátásra annál célirányosb helyet találni ugyan nem volna könnyű. E' tekintetben messze áll az ó-budaisziget a' pesti mögött; mert azon a' hajók vízre bocsáthatása pusztá véletlentűl, jó szerencsétűl, vagy ollyféle segédűl függ örökleg, mint Vidra, midőn errűl minden időben víznek indíthatni hajót. De viszont sokkal alacsonyabb a' pesti sziget mint az ó-budai, 's ekkép minden kisebb vízáradásnak martaléka, midőn emez csak ritka magasságu víznek rabja; mi fa-, egyéb raktárok 's több efféle nézve felette fontos tekintet. De ez még könnyen javítható hiány, 's nem érdemlene figyelmet, ha a' hajók telelését nem kellene számba

venni. Ez pedig 'központnak' lehető legelső feltétele. — Mert, mint érintém, egy helyütt tartani az építésnek minden raktárait 's eszközeit, itt építeni, ott javítani, tán harmadik helyen igazítani el a' vasneműeket, mint katlanok 's a' t. 's végkép negyedik helyen telelni — valóban annyit tenne, mint az egészet a' legelkerülhetlenebb bomlásnak sarkaira állítani.

A' pesti sziget azonban, partközi folyamágával együtt rettenetesen ki van téve a' jég árjának, jég dühének. Miből kézzelfoghatólag az következik, hogy az érintett sziget csak úgy lenne használható, vagy jobban mondva csak úgy fellelhetne meg központi céljának, ha felsőbb része megerősítenék, oly magasra, erősré 's oly terjedésre feltöltetnék, mint a' mennyi szükséges lenne az épített 's építendő hajóknak minden 'hozza tartozóikkal' együtt bátorságba helyzetetésére, és ha oly hatalmas keresztgáttal kapcsoltatnék egybe a' sziget a' parttal, hogy a' volt folyamágbul biztos öböl válnék, mi a' szigetet félszigetté, a' Duna ágát pedig kikötővé 's bátor telelővé változtatná.

Ennek minélelőbbi eszközlésére már tetemes előlépések történtek. Thurn Károly ur, a' sziget jelen bérlője, legnagyobb készséget mutatott a' társaság céljai iránt; a' város részéről pedig a' nemes tanács és érdemes választott polgárság több ízben bizottságot küldvén ki e' tárgy végett, tetteleg bizonyította, mennyire pártolja azt, midőn gr. Károlyi István, mint illető fél, szokott lelkesezésével ígéré hathatós hozzájárulását; mindenek fölött pedig a' fens. Főherczeg-nádor parancsa szerint legközelebbt hivatalosan ki lesz tudva: az említett Duna-ág torkának begátlása illik é a' két város közti Duna elrendezésébe, melly szemmel tartatik 's felette fontos ügy. 'S még ez utolsó-

nak előleges kiudásában is' tétettek már combi-
natiók, mellyekbül az említett dunai ág elzárás-
nak 'minden tekintetbeni haszna és nem kára' sül
ki meggyőzőleg, ugy hogy szinte már már oda
kerülend az e' tárgy körül teendők sorsa "keres-
ni embert, ki a' megkívánt kikötőt elkészíteni ké-
pes volna, 's keresni erszényt, mellybül a' szük-
séges költséget meríteni is lehetne."

Az első nem fog hibázni, mert a' kívánt mun-
kának megfelelő ügyességgel több technikusunk
bír. Már mi a' költséget illeti, azt csekély belá-
tásom 's érzésem szerint vagy a' gőzhajó-társaság
fogja vinni, vagy a' város, vagy valamely egyes
vállalkozó, például 'legalázatosb személyem'. Mert
hogy az egész elmaradjon, 's alkalmas helyet má-
sutt kelljen keresni, azt nem hihetem. A' társa-
ság fog e azonban illyesbe bonyolodni akarni, mi-
után saját szövevényeit is alig győzi elrendelget-
ni, igen kétlem, 's ekkép a' városra vagy egyes
vállalkozóra marad a' 'dunai gőzhajózás legérde-
kesb központjának életbe hozása'.

Bár engedné a' város nekem át! Alig szeret-
ném eszközteni valaminek végbevételét annyira.
Rendes hajógyár, kikötő, biztos telelő, olly köl-
zel Pesthez! 's mind az, mi szoros kapcsolatban
van azokkal, mint nemcsak gőzhajók de minden
nemü és czélú más hajóknak építése, mozgony-
gyár, egy kiesén elrendelt félsziget, mellyre ko-
csin is lehetne menni 's a' t. 's ebbül természet-
esen következő táplálása, derekas fizetése, házi sze-
rencséje, sok száz munkás családnak, 's egy új
sétahelye Pestnek, melly részben olly mostohául
van ellátva, mint alig más hasonló nagyságu vá-
ros; szóval; egy új forrása a' legszebb 's legel-
ágzóbb iparágaknak, 's bő forrása egyszersmind an-
nyi új 's különböző kellemekek 's örömekeknek, 's

mi még több, mint mind ez 'olgy ébresztője de olly hathatós, józanabb utra vezetője' is annyi lappangó honi erőnek, mellyek azelőtt tán igen is mélyen aluttak, most pedig 'fájdalom mondani' annyiszor olly balgatagul theoriai ábrándozásokban párolognak el. Valóban semmi sem eshetnék lelkemnek édesebben, mint ha illyféle practikai műhelynek eszközlője én lehetnék! Mi egyébiránt a' költséget illeti, ha rám volna bízva az ügy, megvallom, nem szeretném e' részben mint szinte semmi másban sem, lord Londonderryt venni mintául, ki roppant jövedelme (köz hír szerint évenkinti 60 ezer font sterling) daczára, egy kikötőnek építése által, melly, mint mondják se magának se másnak se senkinek hasznot nem hajt, tökéletesen tönkre silányult. Mert én mind az általános honi hajózásnak mind a' városnak hasznot szeretnék hajtani, 's e' mellett magam is olly vállalatban részesülni, melly nekem is nyereséges volna. 'S ha nem illy alapon nyugszanak vállalatok, de egyiknek vagy másiknak rövidséget kell szenvednie vagy buknia is, akkor meggyőződve lehetünk arrul: 'hézag volt alattuk'. Pest városa, például, jelenleg évenként csak 126 pgő forint bért vesz be az említett szigetért, 's alkalmasint sokkal többet soha nem nyerend érte, ha mesterség azon nem segít. Ez pedig pénzbe és sok pénzbe telik, mellyet józanul csak ugy adhatni rá, ha valamelly 'visszanyerhetési' bihetőség mutatkozik kárpótlásul. E' vállalatban pedig nem csak a' szükséges költség mennyisége kétes, mert ki számolhatja egy garasra ki a' Duna jegének hatalmát? de a' hihető jövedelem még kétesb, mert ugyan ki áll jót a' legkisebb jövedelemért is? Vizsgáljuk csak. Jövedelem kerülhetne 1szer a' sziget egy részének bérbe adása által, hajóépítési célra. 2szor a' kikötő 's biztos telelőtül minden

hajó után: 3szor közsétából, mellynek felállithatása végett szabad bor- és sörmérés volna szükséges. Egyéb jövedelem-forrást nem látok, 's az előszámláltak is milly bizonytalanok annyi költség után, mint mennyi az egybefüggesztő gátnak 's a' megkívántató feltöltéseknek végbevitelére kellene; valóban felette bizonytalanok, mert ki kezéskedik a' gőzhajózás biztos sikeréről? vagy ha illyest már most némileg remélni szabad, ki arról, hogy még alkalmasb helyet nem talál a' társaság, melly tán ingyen 's kifejlendő céljaihoz jobban illik? ki mondhatja továbbá előre legkisebb biztossággal is 'mikép üt ki a' kikötő, mellyről azt feledém érintni, hogy az abból minden időben kijöhetés az építendő keresztgát által alkalmasint veszélyeztetni fog? 'S ugyancs az említett sziget alsó csucsától zátony vág keresztül az egész Dunán Margit-szigetnek felső részeig, úgy hogy kisebb viznél fogva ülnének a' hajók a' kikötőben, ha nem volna elég mélység közel a' pesti parthoz le szinte a' városig, 's onnan bátran akármerre. De valljon lesz e ott elég mélység a' folyamágnak begátlása után, azért minthogy most ott elég van, tudnillik a' nyílt 's szabad folyásu 's magát mindig tisztitható Dunaágban? Fontos kérdés. Ki áll végre jól 'milly sikere lenne az új szigeti sétának annyi ülések, ülők, minkálók, henyélők, pipázók és semmit sem tevők közt, kiknek nagyobb része az idővel gazdalkodást nem ismervén, 's annak józan elosztását nem gyakorolván, a' 24 órában se munkára se mulatságra elég időt nem nyer, de pihenéssel kezdi, 's pihenéssel végzi isten-adta napját!

Akárki eszközli is tehát a' kérdéses telelő 's a' t. elkészítését, nem kevésé kockáztatja költségit, minél fogva bizonyos kedvezéseket is méltán vár-

hat, mellyek legfőképp a' kikötőnek számosb' éve-
kig szabad használásában alapulhatnak;

Orsova, jun. 25. 1836.

Harmad' napja indultam Pestrül, 's ím, 104
mér földet! haladva meg vízen, itt vagyok már
roncsolt test nélkül, sőt elég kellemmel, 's még
arra is marad időm kezdett soraimat ez uttal be-
is végezniem'. Zrínyi 25kán reggeli 5 órakor eredt
utnak Pestrül, 's nem mint jelentve volt 4 órakor.
'S mjést? Mert 22ikén Bécsből indult 's Konstan-
tinápolyba menő több utazónak biletjén Zrínyi in-
dulása 25kán 5 órára volt téve Bécsben; de ki által?
nem tudatik még, hanem tudatni 's méltán érdeme-
sítetni fog. Illy zavarok felette busítók, 's azokon
máskép gyökeresen nem segíthetni, mint 'az egész
ügynek rendszeres elintézése' által, mihez kiképezett
egyesítő központ legelső feltétel. Se hajóskapitányai-
nk, se erömüveseink, se derekas és elég számu ha-
jós embereink nincsenek a' honban, 's ebben is mint
sok másban a' külföldnek adózói vagyunk; a' téli
fagy viszont 2, 3 hónapig rabbá tesz; mi ránk nézve
ha nem is nagy szerencse, leghasznosb'ra fordítható,
ha tudnillik medyeként a' havakat mély lelkesedés-
sel el nem alusszuk, hanem hajós-népünket azok a-
latt organizáljuk, 's hazánkfiait a' szorgalom 's be-
csületes keresetnek ezen új ágára nevelgetjük, kimi-
veljük. De ehez megint 's mindenek előtt központ
kell, mellyet, reméllem — minthogy én annak fel-
állítására csak úgy kívánok vállalkozó lenni, ha sen-
ki más nem akar' — Pest városa kezeiből soha nem
fog kibocsátni többé. A' Dunának minden keriagé-
sei mellett — mellyek ketteje egyébiránt célirányos
vágások által már egyenesre vétetett, 's azokon dia-
dalmasan evez keresztül a' gőzös és más hajó' — es-
te 6½ órakor Mohácson valánk, tovább az nap nem

haladván köszén behordása miatt. 24ikén azonban reggeli 3 óra előtt ismét elindultunk, 's esti 8½ órakor zimonyi partra köténk ki már. 25kén pedig reggeli 3 órakor hagyók el Zimonyt, Drenkovára érkeztvén déli 11½ órakor, onnan 1kor a' Tündén 's a' társaság többi evező kis hajóin el, 's Kazánnál (A' Duna itteni legszorosb helye neveztetik így; 's itt van az alsó dunai munkák telephelye) egy óránál többet mulatván estj. 8¼kor ide. Szép előmenetel! Ellenség sem tagadhatja, kevesebb mint 6 év forgása alatt. 'S szép előmenetel azért, kevesebb mint 6 évnek leforgása alatt, mert 'kezdet' vala 's 'minden kezdet' nehéz; mert 6 év is felette sok, a' férfui, köz hasznót hajtható életnek tán negyed része, 's annyi, mellyben óriási munkákat; 's nem 7 gőzhajócskát kellene és lehetne kiállítani! — Mit meleg kebellem érzek, valamint azt is, hogy a' jövő 7 évben hét annyi történhet hazánk javára, mint a' mennyi történt a' multban; ha kiki maga körében, mást vezetni vagy másra támaszkodni nem akarván, hazánk előmenetelére annyit tesz, mennyit erős akarat, férfui állhatatosság, lelkes elszánás, 's mindenek előtt 'nemes önmehtagadás' — mellynek fájdalom mondani, sok nyoma honunkban nincs — minden körülmény 's helyzet közt tehet. Öntudattal mondom: saját személyem elmaradni nem fog, 's valóban egy kissé többecskét volna végezni képes, ha gyakran, sok alkalommal, midőn segédkez olly kívánatos olly szükséges lenne; nem találna illyes helyett visszataszítót, erővel visszatartót, honi tág kebel helyett mostoha szük mellet, józan belátás és practikai felfogás helyett ábrándozást, theoriai légnyargalásokat és ezek bül eredő bizodalmatlanságot mind az iránt, mit dobszó nem nyilvánosít, a' hír mindenüvé el nem visz, mi túl-világosságtul nem kápráztatja mindennek szeméit.

Gr. Széchenyi István.

NORTONNAK MELBOURNE LORD ELLEN HÁZASSÁGTÖRÉSÉRT INDITOTT PERE.

(Végzet.)

Elliot Anikó, folytatá Campbell úr, azt vallá; hogy Norton úr mikor haza érkezett 's Melbourne lordot ott találta, mindég bosszankodott; de e' vallomásnak ellene mondanak minden környülállások. Ha valósággal bosszankodott, miért nem mutatott ajtót a' lordnak? De miként öntötte-ki bosszankodását? Úgy hogy a' lordnak e' képpen szólott: „Maradjon-meg, Mylord, egy kalán leve-
re, egye nálam kedvelt ürüoldalcsontját, 's azután estve menjünk (a' Coventgarden játékszinbe.“ (Kaczay.) Én mindég abban a' vélekedésben voltam, hogy ha valamely tanúnak vallomása nem igaznak találtatik, ennek gyanut kell gerjesztenie a' többi, azon félen levő vallomások ellen is; mi hatással lehet már most Elliot Anikó vallomása a' bévádolt ügyére nézve? Az utána felszóllított tanú Ellen Monk (1834ben Norton-nénál félesztendeig a' gyermekek mellett szolgáló) vala, kit becsülésre méltónak tartok, mert éppen nem szándékom vádoskodni valamelyik tanú ellen, ha azt nem érdemli. Ez a' tanú azt mondta, hogy, midőn Nortonné asszonyság egykor több hetekig fekvő beteg volt, 's szobájában a' pamlagon fekütt, melyről elgyengültsége miatt fel-nem kelhetett, Melbourne lord oda hozzája bocsáttatott. Mig ott volt a' lord a' gyermekekért három ízben csengettek. Monkne asszony lejött a' grádicsokon 's lehozta a' gyermekeket. A' dajka, Lillyné asszony is jelen vala. A' tanú későbbben ismét hivattatott, hogy a' gyermekeket elvigye. Már az valóban különös, midőn az ember hallja, hogy férfiú egy asszonyság háló szo-

bájába bocsáttatott; azonban ha ez az asszony olyan beteg és gyenge vala, hogy pamlagát el nem hagyhatá, 's ha Monkné asszony a' gyermekekkel és dajkával ottan jelen valának, így a' körülállások egészen más arczatot váltanak. Nem akarom itt megemlíteni az esztendőt, melyben Melbourne lord született; de az Urak ösmerik őtet, 's habár egykor szép ifju ember volt is ő, mindazonáltal, a' nélkül hogy őtet megsérteném, azt mondhatom, hogy többé nem tartozik az ifjak közé (Melbourne lord 58 esztedős). Kérdem már az eskütséget, ugyan bizony hiheti-e, hogy egy olyan életkoru férfiuban, milyen a' nemés lord, ki már a' nagy évfok felé kezdett évezni, a' vérháborgás alkalmasint lecsendesítve nem volna? Ugyan ellehet-e hinni azt, hogy őnaponként, hetenként és hónapoként elmendegelt látogatni, 's ilyenkor Nortonné asszonyságnak mindég szüksége volt arra, hogy a' felső emeletbe felmenjen, 's arczait ujlag kifesse és öltözetét megigazítsa? És im' még is így vala, Gibson Örzsinek (1833ban Nortonnénál szolgálónak 's szükség esetében néha komornának) vallomása szerint! Nortonné asszonyság idegeinek (nervusainak) valóban nagyon vastagoknak kellett lenniök, 's ő asszonyságának felette bátornak kellett lennie, hogy arcz festégetéseinek felfedeztetetésektől ennyire nem félt! Tudós barátom említette még azt a' körülállást is, hogy az ajtó bé lett volna zárva, de nem bizonyítatott ám bé, hogy ez az ajtó bezárás az egész hat esztendő alatt mig Melbourne lord oda járt — csak egyszer is megtörtént volna. Az eskütség előtt nem bizonyítatott bé, hogy előre vigyázásból akarmely rendelés is tétetett volna, 's még is azt akarják elhíttetni vele, hogy egy kisdedi házban, egy látogatási szobában, mely mindég bezáratlan

volt, és minden idegenek és látogatók előtt nyitva állott; naponként efféle dolgok mentek volna véghez. Hogy Nortonné asszonya a nap különböző szakában kicsinosgatta magát mérőben természetes dolog vala; és házasságtörés vétkébe bukótnak kelljen-e tartanunk valamely asszonyt azért, aminek kezeit megmosogatta? Nem bépíszkelhítták-e újait ráz eszközzel (Nortonné tud rajzolni) vagy másképpen? Hányly dolgok büntető mutatótanubizonyosságok, úgyda' legerényesb asszony is büntetés alá jöhetne. Miért nem hivatott továbbá elé Armstrong kisasszony (kivel skinek kocsiján Nortonné Melbourné lordhoz szokott néha elszekedezni), Armstrong ezeredesnek leánya, és a legfeddhetetlenebb hű Dáma, ki a legfőbb társasági körökben forog? Ha Nortonné asszonya Melbourné lordnál tett látogatásai- ból valamit lehetne következtetni, kinek kellett volna akkor inkább — ha tudnánk a vádló csak az igazságot akarja nyomozni — tanúnak előhívni, mint Armstrong kisasszonyt? De ama' látogató- sók mérőben ártatlanok, és a' becsüléssel jó erkölcsűek megégyeztetők valának; nem csináltak azokból isemmititkot. Nortonné asszonya Devonshire herceget is látogatta meg: vádolák-e azért ő hercegségét bünnel? Koránt sem, pedig azt is éppenséggel jussal teheték volna. Azokat, kik a' vádló ügyét folytatják, teljességgel nem láttatják kedvező fényben az, hogy ők Armstrong kisasszonyt nem hívták elé, mert világos dolog, hogy ha Nortonné asszonya ti- los uton járkála, abban Armstrong kisasszony is részvéve, azért neki elé kellett volna idéz- tetnie. Ide járul még az is, hogy e kisasszony szüntelen látogató vala Storey kapunál (Nor- tonnénál), következésképpen a' legfontosabb val- loimást tehetné volna arról, miként élt a' vádló

feleségével. 'S ez okokból nem hivattaték-elé Armstrong kisasszony, de elé bezzeg Bulliman Tamás, ki előbb Armstrong ezerekesnél, 's később (1853ban) Norton urnál szolgált. Ez az ember az eskütség előtt azt a vallomást tette, hogy Melbourne ő lordságát és Nortonné ő asszonyságát a látogatási szobában pamlagon látta ülni; a lord karját az asszonyság vállára tette volt, 's azt az ő (Bulliman) szobába beléptével onnan lassan visszahuzta. Hihető-e ez? Nem hirtelen eltávoztak volna-e ők egymástól, ha ily helyzetben lepessenek-meg? De a vallomás szerint Melbourne lord éppen nem siet; sőt inkább időt engedve Bullimannak hogy ez mindent kényelmesen megláthasson, 's csak mi után ez megtörtént, húzta vissza karját és akkor is lassan Bulliman vallá továbbá: „Ugy látszott, mintha nagyon közel ültek volna egymáshoz,“ és ismét: „Mikor Melbourne lord ott vala, én a szobába soha sem léptem be különben, hanem ha csengettek.“ Tehát ő lordsága 's asszonysága a csengettyüt csak azért vonogatták meg, hogy a tanú lássa, miként üldögélnek ketten nagyon közel egymáshoz! Mi után a tanút megzaklaták, vallomásaiból kísérelte, hogy kétszer még is belépett a szobába, a nélkül hogy nekie a végett csengettek volna. És ily tanú, ki maga magának ellentmond, és a ki joly hihetetlen vallomásokat tesz, legkisebb hitelt sem érdemel. — Hopke (Jancsi, Norton urnak ez előtt négy esztendeig részeges, garázda kocsisa) azzal dicsekedett, hogy ő a fő tanú Angolország első ministere ellen, 's azt mondotta, hogy ha minden jól fog menni, úgy ő 600 font sterlinget kap 's napjait aztán gond nélkül élve Scotziában végzi-bé. Margu vallja, hogy gyakran részeg volt, a vádló szolgálatjából adósságokkal megterhelten ment-el,

és több embereket megcsalt. Azután egy pinczét bérelt ki Monmouth utszában, zsibárosságot üzött avatag köntös darabokkal 's ott tartózkodott, míg elvégre eladta magát — tanúnak. És im' e féle tanúk vallomásaira építi ügyét a' vádló! Hooke azt mondotta, ő megvárja vagy kívánja, hogy nekie fizessenek, mert „hiszen minden ember fizetést vár.“ Kíváncsi valék megtudni, ha valyon 500 font sterlinghez tart-e szátnot vagy 600hoz, de ismételt kérdéseimre is csak azt a' feleletet kapám tőle: „Nem jut eszembe — non mi ricordo“ (Kaczaj). Ilyen ember vallomására ítélne-e meg valakit az eskütség? Felakasztatna-e azért egyetlen egy ebceskét is? — Miért küldött vala Hooke Womersh-be (Norton úr testvérének, Grantley lordnak jószágába)? Hat hétig élt ő ott kedvére, 's midőn Cummingsné asszonynyal arról fecsegett, miképpen valljon (ő maga), egyszersmind azt is fontolgatta, miként biztosíthatna még hátra levő saját napjaira nézve valami jövedelmet. Ez a' tanú (Hooke) azt vallja, egy nap novemberben bé ment a' látogató szobába, 's a' lordot egy széken ülve, könyökeivel térdeire támaszkodva találta. Nortonné asszonyság nem a' pamlagon fekütt hanem a' világoson lobogó kandalló előtti szőnyegen, 's lába felső részét, mint egy spártaí szűz, a' tanú által láthatóvá tette, a' nélkül hogy iparkodott volna felkelni, vagy köntösét rendbe szedni. Ő — a' tanú — aztán, miként járt legyen el a' rábizott dologhan megmondta; mire mind a' ketten jól vant intettek fejeikkel, 's ő eltávozott. Ugyan lehetséges-e ily vallomást elhinni? Képes-e valaki hinni, hogy itt a' házasságtörés valósággal megesett 's az asszonyság azután még is mint egy szobor fekvé maradt, csak hogy Hooke az ő kandiságát kielégíthesse? A' legelveté-

mültebb asszony sem viselte volna így magát. Egy más alkalmatossággal, mond a' tanú, éppen akkor nyitott ő bé, mikor Melbourne lord így szólt: „Nos Kedvesem, hogy vagy?” 'S Nortonné asszonyságot megcsókolta. Ugyan hiheti-e ezt az eskütség? Ez egy további mutatványoska ama' vallomásból, mely által Hooke az 500 font sterlinget megérdemelni reméltte; azonban nagyon csalatkozik, ha azt hiszi, hogy ily vallomással tizenkét értelmes férfit elámíthat. Mind azután is Norton urnál maradt ő, míg végre részegeskedése 's rosz maga viselete miatta' szolgálatból csakugyan elbocsáttatott. Utána a' legközelebbi tanú Cummings Anna vala. Ez egy mérőben feslett erkölcsű személy (nehány hónappal ez előtt tudniillik gyermeket is szült, noha több évek óta özvegy). Vizard urnak azt mondta, hogy azon időszakban, melyben Nortonné asszonyságnál lakott, semmi gyanust nem látott, és semmi roszat nem gondolt asszonyáról. Akkor volt-e tehát képesb itéletet tenni, mikor még Nortonné asszonyság szolgálatjában állott, vagy azután, hogy abból kilépett? Két esztendeig és nyolcz hónapig lakott Nortonnénál, férjhez ment asszony, és több gyermekek anyja volt már akkor, a' mellett szemfűl, és e' felett még komornai kötelességeket is tevő; a' szolgálatra kész lelkeknek azon osztályához tartozott tehát, mely még ott is gyanakodni szokott, hol éppen semmi ok sincs gyanakodásra. Még sem gyanakszott legkisebb roszról is. Ő maga bibelődött Nortonné asszonyság fejéjnémuivel, 's ezek sem szolgáltattak neki semmi gyanura okot. Igaz is, hogy az asszonyok fejéjnémuik állapotjából legtapasztaltabb orvos sem következtethet semmit bizonyost; hanem Anna asszony vélekedése nagyon megváltozhaték, mi

után maga is látogatni vala Womersh-be (Grantley lordnál; azután tette tudniillik azt a' vallomást, hogy Nortonné saját arczait kifestegetésat.). Morrisné asszony egész tanuskodásáig Norton úrnál lakott (ennek felvigyázatja alatt valának falun most is a' gyermekek); de semmi illetlenségről sem bizonyít sőt inkább azt a' lényeges környülállást vallja, hogy a' Norton urat és Nortonné asszonyságot egymástól külön választó veszekedésnek nem a' Melbourné lord látogatása volt oka, hanem egy Framtonban volt látogatás. Minden környülállás, folytatá tovább az attorney generál, melyre az eskütség némü némü bizonyossággal támaszkodhatik megegyeztethető a' két vádlott személy ártatlanságával. Teljességgel nem tagadom, ő Uraságának Norton úr házánál volt látogatásait és mulatását; igen jól tudom, hogy Nortonné asszonyság valamint szépségéről, úgy tudományos műveltségéről és társalkodási tulajdonairól is híres. Melbourné lordnak niicsenek semmi házi lekötöztetései (felesége még 1828ban megholt); miért ne lenne tehát nekie szabad barátságoson társalkodni, a' nélkül hogy azt kellene előre feltennünk róla, hogy vissza él a' bizodalommal? Itt egy minden szeretetet kizáráó vád tétetett ó Urasága ellen, egy oly vád, melyet minden más látogatókra is hasonlólag ki lehetne terjeszteni. Levelei — billétjei közül hármát hoztak-fel, kétség kívül jól kiválasztva, bizonyításul ellene; mondják sokat küldöztek egymásnak; de az a' „grandis et verbosa epistola,” melyre a' fő hatást alapíták, ennyiből áll: „Délutáni 4½ vagy 5 órakor megfogom látogatni. Asszonyságodé, Melbourné.” És e' levélkéből következtessen aztán az eskütség házasságtörő társalkodást, minő kivánság! Nortonné asszonyságtól is olvastattak-

fel levelek, mi ellen prótestálhattam volna, de azokból csupán az anyai szeretet szóll gyermekeihez, és pedig oly szívbeli szeretet, hogy azoknak lehetetlen házasságtörő asszonytól iratvá lenniök. A tanúk vallomásaikban általában semmi sincsen, mi az eskütséggel azt hitethetné el, hogy az asszonyság házassági esküvését megszegte, s kitűnő familiáját megszégyenítette volna. Felszólítom annak okáért az eskütséget, ily tanúbizonyosságokra a' bévádlott feleket bűnösöknek ne ítélje. Mindenből kitetszik, hogy a' vádló magát eszközül engedé használtatni politikai s felekezeti célokra. Igaz, hogy ez bizony nem vala becsülettel megegyeztetethető ellenségeskedés. Közhivattal viselő férfiakkal nem kellene így bánni, fogná mondani Peel Róbert úr, ha közöttünk ülne s így fogná szollani Melbourne lordnak akarmelyik más tiszteletre méltó politikai ellenkezője is. Végezetre igazságosnak és illőnek tartom Melbourne lord nevében és meghagyásából a' legnagyobb meghatározottsággal, hathatósággal és ünnepélyességgel kinyilatkoztatni, hogy tiszteletre méltó cliensem Nortonné asszonysággal vétkes társalkodást soha sem folytatott, sem Norton úr bizodalmaival vissza nem élt. Az eskütségek nem szabad magát e' nyilatkozat által elhatároztatni engedni, nekie csupán a' tanúk vallomásaik után kötelessége ítéletét megtenni, s ha e' vallomásokat szorosán megvizsgálja, úgy fogja találni, hogy merőben lehetetlen ítéletet cliensem ellen hozni. Egyetlen egy tanút sem állítottak elé, hogy a' három utolsó esztendőkre nézve valamely bizonyítást mutassanak. Visszamentek az 1851, 1852 és 1853dik esztendőkre. Nem szégyellették, olyan tanúkkal állani elé, milyen Hooke's Cummingsné, ilyen személyekkel, kik, hogy tanúknak neveztessenek, éppen nem érdemelik, mert Hooke legjobban arról gondolkozott, hogy

egymással ellenkező vallomásait gyenge emlékező tehetségével mentegesse. Az egyetlenegy, mi e' szerént részemre még fenmarad, az, hogy az eskütség élesen különböztető tehetségében, igazságosságában és részre hajlatlanságában bizzam." Ezen beszéd után lord főbíró Tyndal úr elől kezdé az egész perfolyamát; 's annak summáját, ismét elmondá az eskütségnek vagy eskütt bíráknak. Vége lévén a' lord főbíró summázó beszédének, felkelének padjaikról az esküttek; de tanácskozások rövid vala, mintegy más fél perczig tartott együtti beszélgetések után; elnökjök a' bírák padja felé fordula, 's e' képpen szólla: „Mylord, mi (esküttek) mindnyájan egyező értelemben vagyunk; az én kötelességem kinyilatkoztatni, hogy ítéletet a' bévádlott felmentésére határoztunk.“ Alig mondá-ki az esküttek elnöke e' szavakat, melyeknél fogva Melbourne lord minden vád, minden büntetés, 's minden további pereltetés alól fel vala mentve, 's azonnal rengett a' terem a' hurrah kiáltásoktól. A' törvényszék szolgálja eléggé ügyekezett pst! pst!-jeivel helyre állítani a' csendet; de iparkodásai sikeretlenek valának, a' gyülekezetet nem leheté megtartóztatni, hogy érzetinek ismételt tetszés kiáltásokkal szabad ömledezést ne engedjen. A' lord főbíró komoly dorgálása végre csendet csinála a' teremben; de a' nép örömjaja még néhány perczig hangzék Westminster hallban. Az alsóház az napi ülésének még nem lévén vége töstént elhatott oda is a' per kimenetelének híre, 's legélénkebb örömmel fogadtatott és midőn néhány percz múlva maga Campbell úr is megjelent ottan, vége hossza nem volt az alház üdvezlő kiáltásinak. Maga a' király is alig talált szavakat azon öröme kifejezésére, hogy óhajtasival és érzéseivel ily összehangzólag végződött ezen első ministere ellen indított per.